

انگ و استیگما، بستر رویش آسیبهای اجتماعی در عصر فضای مجازی

مقدمه: در رویکردی به آسیبهای اجتماعی، ایده‌های شکل گرفته که انگ‌زنی را مانع تکرار ارتکاب جرم و بزه از طریق مشروعیت‌زدایی از شخص می‌داند و معتقد است که می‌تواند عامل پیشگیری جرائم باشد. این ایده در ایران و آمریکا آزموده شد اما چون نتیجه موردنظر را نداشت، به آن پایان داده شد. روش: روش این مقاله مروری بوده و از نوع مرور روایتی استفاده شد و آنچه از منابع که مرتبط با موضوع و هدف مطالعه تلقی می‌شد، با رویکردی نقادانه مورد تحلیل قرار گرفت.

بحث: تاتو، داغ‌زدن، بریدن و سوزاندن بخشی از پوست بردگان، مجرمان یا خائنان به کشور در دنیای باستان روشی جهت معرفی آنان به‌عنوان افراد مملوک و یا مفسدان اخلاقی بود که بعدها در دوره مدرن این داغ و ننگها به سوزاندن شخصیت و هویت افراد به‌منظور منزوی و از میدان بیرون‌کردن آنان انجامید که مباحث مربوط به بحران هویت و الیناسیون و مسخ در ادبیات کلاسیک دوران جدید به‌منظور تحلیل و تفسیر این فرایند بازتاب داده شد که ادغام این فرایند با ویژگیهای فضای مجازی بخصوص در ایران، تحلیلها و سیاست‌گذاریهایی جدیدی را می‌طلبد.

نتیجه: از چند جنبه پیامدی بخصوص ظهور فضای مجازی، رویکرد استفاده از کارکرد مثبت انگ و استیگما برای مقابله با گسترش آسیبهای اجتماعی و تلاش برای کنترل و پیشگیری آن ناکارآمد تلقی شد.

۱- محمدعلی محمدی قره‌قانی
دکتر جامعه‌شناس، مرکز تحقیقات مدیریت رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.

۲- سیده‌های موسوی
دکتر جرم‌شناسی، مرکز تحقیقات سوء مصرف و وابستگی به مواد، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
<sh.moosavi1359@gmail.com>

واژه‌های کلیدی:

آسیبهای اجتماعی، انگ، فضای مجازی، مسخ و الیناسیون، هویت.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۴/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۰۴

Stigma, the Favorable field of Social Deviances Increase in the Age of Cyberspace

▶▶ 1- Mohammad Ali Mohammadi Gharehghani

Ph.D. in sociology, Social Welfare Management Research Center, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

▶▶ 2- Seyed Hadi Mousavi

Ph.D. in criminal law, Substance Abuse and dependence Research Center, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran.

(Corresponding Author)

<sh.moosavi1359@gmail.com>

Keywords:

Alienation, Cyberspace, Deviance, Social Damage, Stigma

Received: 2019/07/06

Accepted: 2019/11/25

Abstract

Introduction: In the approach to social deviances, there is an idea that believes stigmatization is a tool to prevent from repeating the crime by a person. The idea was tested in Iran and the United States, but it did not end up with the planned strategy and then abandoned.

Method: The method of this paper was an overview and a narrative review type was used, and what was considered from the sources related to the subject and purpose of the study was critically analyzed.

Findings: Tattoo or burning a part of the skin of slaves, criminals or traitors to the country in the ancient world was a way of introducing them as slaves or moral corruptors. Later in the modern era, character and identity of individuals were stigmatized by rulers to isolate them from the field of rivalry. The debates on the identity, alienation and metamorphosis crisis in the classical literature of the modern age were reflected in the analysis and interpretation of the process of stigmatization, which integration of this process with the characteristics of cyberspace, especially in Iran, requires new analysis and policies.

Discussion: From a number of aspects, especially the emergence of cyberspace crime, the approach to use positive stigma against criminals was seen as ineffective in countering the spread of social deviances.

Extended Abstract

Introduction: In some approaches in dealing with social deviances and in particular addiction, an idea has been formed that believed stigmatization prevents repeating the crime by a deviant through delegitimizing him or her. Not so long ago, in dealing with thugs, the policy of shaving the heads and humiliating them to delegitimize was tested in Iran, but it did not end up with the planned strategy and then abandoned. In the United States also the approach of using positive stigma to control or prevent crimes was implemented, and the federal government tested policies to restrict public service provision including housing rents for offenders, addicts, and drug traffickers, but the policy did not work and in it was in 2012, the National Narcotics Institution of America called for the end of such plans, and it was the end of stigmatization strategy to control and reduce the number of crimes and injuries in the country. The issue of stigmatization in Iran, in particular, with contribution of cyberspace and new emerging digital space with its potentiality to produces deviances have had an additional damage to the society that has been analyzed in this overview.

Method: The method of this article was review with narrative or descriptive type of it in which an issue has been raised and attempted to select and summarize the scientific literature and combine results along with categorizing, describing, and analyzing the characteristics of it, which may or may not include comprehensive searching. Here the reviews and what was considered related from the sources to the subject and purpose of the study was overviewed. The proprietary approach which exists in systematic review was not necessary in this type of method and the choice of the texts examined was more or less dependent on the writer's experience and attitude. Therefore, the subject was analyzed with a critical approach towards about 30 scientific articles, and the criteria for choosing texts were also guided by theoretical data of the subject.

Findings: The tattoo or the burning of a part of the skin of slaves, criminals or traitors to a country in the ancient world was to introduce them as moral corruptors, that these people usually did not have the right to enter public places and often felt different and worthless than ordinary people. Later in the modern era, burning the personality and identity of the citizens by rulers to isolate them from the power

field of rivalry was an effective tactic, that the topic of identity crisis and alienation as well as metamorphosis were reflected in the modern classical literature to interpret this process. The concept that Irwin Gaffman created as a theoretical framework for studying stigmatization, introduces it as an attribute that creates a profound discredit within a particular social interaction. In Franz Fanon's work 'The Wretched of the Earth' the debate also reflected and argued that by internalizing stigmatization the stigmatized lost her/his identity and believes that he or she really bears a stigma. Franz Kafka's "Metamorphosis" also makes the same sense and believes that, under the pressure of machinery, urbanism, living for others, absolute daily routine would alienate man of himself and others that, according to Gaffman, spoils his/her identity. Stigmatization, alienation, and metamorphosis have numerous social damage and deviances such as suicide that reflected in sociology and social psychology and were discussed by Durkheim, Marx, Weber and others. In this article also the association between stigma and social deviances has been investigated.

General theoretical and historical formulation of the stigma issue can also be valid in Iran and has many social signs for analysis. The process of globalization, the expansion of urbanization and the flood of migration from rural areas to the big cities and socio-economic rejection of them and pushing back to the boarder lines, which paves the way to marginalization, along with the rapid and spectacular growth of technology, especially media and formation technology along with a virtual network and its magnificent role in the realm of everyday life, values, norms and culture, has made a different face from the world in general and consequently from Iran. This transformation has severely affected the social space of Iran with fundamental changes and possibly the various kinds of social harm and deviances that introduce new life styles such as white marriage or cohabitation by the youths. The scope of cyberspace impact on Iran's society and social relations are much broader than mentioning a few examples. In fact, we are on the verge of a paradigmatic shift from our lifestyle to obtain new identities. The new or emerging issue is that, with the drift of minorities from the context of society to its margins, they will not become isolated and passive, like the old age. But in the new era, through social networks, they can create their own social capital (negative

social capital) and organize anti-social crimes and behaviors. Social capital, by integrating the theory of “differential association” that Sutherland has put forward, can create the trust between the pervert and the perpetrators and make them interconnected and integrated within the network of relationships that is a component of the social capital which can be named here as the social capital of criminals. The range of negative social capital effect on strengthening criminal and offender groups includes from smoking and drinking to being attracted and reinforced by gangs and smugglers. Although few studies have been carried out on the evaluation of social capital in criminals’ communities, but even from these limited number of studies one can come to conclusion that social capital has a negative effect on broken communities. Deviant companion encourages divergent behaviors with their desirable definitions and opportunities which have been provided by their network norms.

The advent of media and virtual social networks helped the process of democratization and social justice through bringing up the marginal discourses and putting them in the context and personal stories and unheard voices, without any old barriers that stigmatization was on the top, has opened its way to the public sphere. Virtual mass media have the ability to provide a dynamic process of training, calling and protesting. The key point is that now and in the new media and virtual space, marginalized groups can produce content and collective action by individuals will find this capacity so that without hindrances and trouble of forming a protest organization, the “Wretched of the Earth” according to Fanon, can influence the mainstream of media and politics.

This process will affect attitudes and no more major social organizations and intellectual communities and cultural institutions necessarily can determine the values, but values could be “tweeted” by any individual from any margin of this world.

Discussion: According to the consequences, the social policy of using positive aspect of stigma to control and prevent social deviances has not been effective. Firstly, stigma and exclusion that would cause some carriers of contagious diseases such as AIDS, do not attend the clinics to cure or control their disease so that it can be spread and put the community at risk. Secondly, in fact the main solution is to stigmatize the type of deviant behavior rather than punishing the person.

Thirdly, conspicuous especially for women, restricts their life after being released from prison, in the sense of employment, housing, education, maternal role, and so on, causing a moral decline and the destruction of their normal lives. Fourthly, in this new cyberspace world order, no more marginalized and stigmatized individuals and groups would act passively and their deviant activities could harm the societies. In such a condition that socio-economic and cultural factors with creating inequalities in the flow of the elimination of minority groups from the context of society and driving them to the margins and strengthening the criminal groups, adding a political factor and social policy by stigmatizing the political rivals in order to isolate and marginalize them from the spectrum of power and authority, firstly, provides a basis for the growth of further social damages and reinforces the danger of the collapse of society. Second, in the new world with a virtual entity, marginalized people, with access to the content production tools and skills and the formation of virtual alliances in the new media environment against the society and its norms, could provide a narrative and design a discourse that if is not criminal but definitely could be an anti-social discourse.

Ethical Considerations

Publication ethics: the authors confirm that the article is in accordance with ethical laws and is an original work with no plagiarism, duplication and no fabrication and falsification. There is no conflict of interest and no funding from any resources.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه:

در بخشی از رویکردهای مواجهه با آسیبهای اجتماعی و بخصوص مثلاً اعتیاد، ایده‌ای شکل گرفته و این تلقی را دارد که انگ‌زنی مانع تکرار ارتکاب جرم و بزه از طریق مشروعیت‌زدایی از شخص می‌شود و معتقد است که با انگ و انگشت‌نما کردن فرد، از ارتکاب جرم و یا تکرار آن توسط فرد مجرم جلوگیری کرده و یا حداقل مرجعیت و مشروعیت او را برای آن بخش از جامعه که در معرض تقلید از آنان و یا الگو قرار دادن هستند را بی‌اعتبار می‌کند. سالهای نه‌چندان دور در برخورد با اراذل و اوباش، در ایران سیاست تراشیدن سر و آفتابه در گردن و گرداندن در شهر به‌منظور بی‌اعتبار کردن این دسته از بزهکاران آزموده شد که در واقع رویکردی به استفاده از کارکرد مثبت و احتمالی انگ و استیگما بود. در قوانین کیفری جدید ایران مصادیق انگ‌زنی در مراحل تحقیق و تعقیب، کیفرگذاری و حتی اجرای مجازات طی مواد ۲۳ و ۳۶، شامل انتشار حکم محکومیت و در قانون آیین دادرسی کیفری مواد ۹۶ و ۹۹، به نحوی پیش‌بینی شده است (منصورآبادی و زارع، ۱۳۹۶).

در آمریکا هم دولت فدرال سیاستهایی برای ایجاد محدودیت ارائه خدمات عمومی برای افراد مجرم و معتاد و قاچاقچی مواد مخدر از جمله در مورد اجاره مسکن را آزمود که البته باعث خسارات و نقض غرض شد (آلارد، ۲۰۰۲)^۱ و در سال ۲۰۱۲ مؤسسه ملی مواد مخدر آمریکا پایان چنین طرحهایی را خواستار شد (نیدا، ۲۰۱۲)^۲ که پایان استراتژی انگ‌زدن به‌منظور کنترل و کاهش جرائم و آسیبها بود.

برای پایان‌دادن به پروژه انگ چنین استدلال شد که از چند جنبه پیامدی، رویکرد استفاده از کارکرد مثبت انگ و استیگما برای مقابله با گسترش آسیبهای اجتماعی و تلاش برای کنترل و پیشگیری آن مؤثر و کارآمد نبوده است. اولاً، انگ و طرد باعث می‌شود که برخی از

1. Allard

2. NIDA

حاملان بیماریهای مسری مانند ایدز جهت مداوا، کنترل و جلوگیری از شیوع بیماری مراجعه نکرده و جامعه را با خطر مواجه کنند. ثانیاً، در واقع راه حل اساسی در این رویکرد آن است که گونه رفتاری بزهکار و مجرم انگ زده شود نه اینکه فرد دچار داغدیدگی شده و داغ ننگ بر پیشانی بخورد. ثالثاً، انگشت‌نما شدن بخصوص برای زنان، زندگی بعد از آزادی از زندان مثلاً برای استخدام، اسکان، تحصیلات، نقش مادری و غیره را محدود کرده و باعث سقوط اخلاقی و تخریب زندگی عادی آنان می‌شود و نکته چهارم و بدیع اینکه اکنون گروههای رقیب اقلیت ضد اجتماع به‌عنوان خرده‌فرهنگ در فضای مجازی شکل گرفته است که با قدرت و آگاهی بر فضای جدید، می‌تواند انگ خوردگان و رانده‌شدگان را جذب و در قالب گفتمانها و گروههای اجتماعی جدید سازمان‌دهی کند.

تاتو یا داغ‌زدن یا بریدن یا سوزاندن بخشی از پوست بردگان، مجرمین یا خائنین به کشور در دنیای باستان جهت معرفی آشکار آنان به‌عنوان افراد مملوک، ملکوک (بدنام) و یا مفسدن اخلاقی بود که این اشخاص معمولاً حق ورود به اماکن عمومی را نداشته و غالباً احساس متفاوت و بی‌ارزش بودن نسبت به افراد عادی جامعه داشتند. بعدها در دوره مدرن این داغ و نگاهها به سوزاندن شخصیت و هویت افراد به‌منظور منزوی و از میدان بیرون کردن آنان انجامید که مباحث مربوط به بحران هویت و الیناسیون و مسخ در ادبیات کلاسیک دوران جدید به‌منظور تحلیل و تفسیر این فرایند بازتاب داده شد. مفهومی که اروین گافمن یک چارچوب نظری برای مطالعه آن ایجاد و آن را به‌عنوان نسبتی تعریف کرد که بی‌اعتباری عمیق درون یک تعامل اجتماعی خاص را تقویت می‌کند. در بحث دوزخیان روی زمین، فرانتس فانون نیز این نظریه را به‌نوعی طرح می‌کرد که با درونی شدن استیگما برای انگ خورده وی هویت خود را از دست داده و فرد باور می‌کند که اساساً دارای انگ و حامل ننگ است.

به نظر فانون، استعمار برای خلع‌ید آفریقا از انسانیت خودش و برپایی هویت امپریالیستی

در جهان، از زبان (واژه) - انگ و استیگما- استفاده کرد و هویت مستعمره را به لحاظ اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نشانه گرفت (فانون، ۱۹۸۳)^۱. مسخ و الینه شدن فرانتس کافکا هم معنای بی‌هویتی را متبادر می‌کند و معتقد است زیر فشار زندگی ماشینی، زندگی در مناسبات شهری، زندگی کردن برای دیگران، روزمرگی محض، آنقدر انسان را از خود و دیگران دور می‌کند که به تعبیر گافمن هویت او تباہ می‌شود (گافمن، ۲۰۰۹)^۲. در نگاه گافمن، هدف از انگ زدن، بی‌اعتبار کردن و آلوده کردن هویت فرد به یک ننگ و عار است^۳ تا بدین‌وسیله رقیب یا حریف از گردونه رقابت و یا مقابله یا مواجهه خارج و حذف شود. بحث انگ، الیناسیون و مسخ، آسیبهای فراوان اجتماعی و حتی خودکشی در پی دارد که در مباحث مدرن جامعه‌شناسی و روانشناسی اجتماعی در قالب آسیبهای منبعث از مدرنیته و در آثار کسانی چون دورکیم و وبر و دیگران به کرات مورد بحث قرار گرفته است. در این نوشتار نیز، ارتباط انگ و استیگما با بروز آسیبهای اجتماعی بررسی شده است.

بر این اساس، در این مقاله در پی پاسخ مناسب به این پرسش خواهیم بود که با توجه به مستندات و شواهد، آیا انگ‌زنی به‌منظور کاهش یا کنترل جرائم اجتماعی و حتی سیاسی، روشی کارآمد برای مقابله و مواجهه با آسیبهای اجتماعی و سیاسی است یا با توجه به ویژگیهای دنیای جدید و بخصوص گسترش شبکههای اجتماعی در فضای مجازی که حاشیه‌ها تبدیل به متن شده و در اختیار رانده‌شدگان قرار می‌گیرد، راهبرد انگ‌زنی و به حاشیه راندن رقیب، نقض غرض بوده و خود منشأ تولید آسیبهای اجتماعی جدیدی می‌شود؟ روش: روش این مقاله مروری بوده و از نوع مرور توصیفی یا روایتی است که در آن مسئله‌ای مطرح شده و تلاش می‌شود از طریق مرور کتب و مقالات معتبر علمی و ترکیب نتایج آنها با نقد و تحلیل و طبقه‌بندی تحقیقات انجام‌شده به پاسخی قانع‌کننده دست یافت تا

1. Fanon

2 Goffman

3. spoiled identity

دورنمای موضوع مورد بحث در آینده و ارزیابی و مقایسه راهکارها ارائه شود. در واقع هدف اصلی این مقاله با روش مرور روایتی، فراهم کردن یک دیدگاه سازمان‌دهی شده و منسجم از کارهای انجام‌شده در موضوع انگ و استیگما بود که با استفاده از کلیدواژه‌های «انگ و استیگما»^۱، «هویت»، «دگرسازی»^۲، «نظریه استیصال»^۳، «فضای مجازی»^۴ و «ایران» در پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، مگیران، نورمگز و کتابخانه‌ها و منابع در دسترس به جستجوی موضوع پرداخته و بیش از ۳۰ کتاب و مقاله مورد بررسی قرار گرفت. در روش مرور روایتی برخلاف مرور سیستماتیک، صلاحیت، تجربه و نگرش علمی مرورگر برای انتخاب منابع ملاک عمل و معیار انتخاب قرار می‌گیرد و استخراج و تحلیل داده‌ها بر اساس استفهام نویسنده است. در این مقاله مروری فرایند روشی فوق رعایت و به اجرا درآمده است.

چارچوب نظری:

انگ و استیگما:

به تعبیر گافمن انگ یک نسبت عمیقاً بی‌اعتبار کننده‌ای است که جنبه‌ای از زندگی اجتماعی فرد و فردیت او را تخریب می‌کند تا محافظت اجتماعی او در برابر صدمات و آسیبها را از بین ببرد (پاچانکیس^۵ و دیگران، ۲۰۱۸). انگ از طریق دو مکانیسم بروز پیدا می‌کند. اول؛ انگ ابزاری و دوم انگ نمادین. وقتی انگ ابزار می‌شود که تهدیدی برای سلامتی و سعادت فرد باشد؛ یعنی اگر فردی انگ بیماری بخورد، مردم از اطراف او پراکنده شده و او را از روابط اجتماعی محروم می‌کنند که خود موجب بروز ناسلامتی و افسردگی و ایضا بیماری می‌شود (دارلینگتون^۶ و هودسون^۷، ۲۰۱۷، هانی بلاد^۸ و دیگران، ۲۰۱۸). از زمانی که یک فرد بیمار خطاب می‌شود و برچسب بیماری می‌خورد، نوعی از انگ بر او تحمیل

1. stigma

2. otherness

3. strain theory

4. virtual and cyber space

5. Pachankis

6. Darlington

7. Hutson

8. Nyblade

می‌شود. در واقع واژه «بیماری» در اینجا بار انگ‌زایی دارد (بتی^۱، ۲۰۱۸؛ پتیت^۲، ۲۰۰۸)، به این معنا که شبکه اجتماعی فرد را تضعیف کرده، به ناتوان‌سازی که باعث افسردگی و آن‌هم به نوبه خود موجب کاهش کیفیت زندگی می‌شود، کمک می‌کند. مثلاً فقر شبکه اجتماعی فرد، در بیماران اسکیزوفرنی منجر به افزایش پذیرش انگ منفی و درونی کردن آن می‌شود (سی بیتز^۳ و دیگران، ۲۰۱۱) که در نتیجه، این دسته از بیماران تمایل پیدا می‌کنند تا بیماری خود را فاجعه‌آمیز توصیف کرده و کنترل شخصی خود بر درد را از دست بدهند که پیامد آن رنج بیشتر انگ خورده و انگ پذیرفته است. درونی کردن انگ همان معضلی است که فرانتس فانون در مورد مردم مستعمره آفریقا گفته بود که نه تنها پذیرش انگ و ننگ مانند مفهوم «کاکا سیاه» از سفیدپوستان استعمارگر، بلکه انتساب آن به‌عنوان توهین به هم‌رنگ و هم تبار و حتی خویشاوند خود از طرف سپاهان متداول شده بود که نمادی از مسخ اعلا بود. بر اساس یک روایت تاریخی که به زن سیاه‌پوستی به نام «هاریت تابمن» ملقب به موسای سیاه نسبت می‌دهند، زمانی که برده‌داری در آمریکا رایج بود، بعد از فرار از دست برده‌دار خود، گروهی مخفی راه انداخته بود و بردگان را فراری می‌داد. بعدها از او پرسیدند: سخت‌ترین مرحله کار تو برای نجات بردگان چه بود؟ او عمیقاً به فکر فرورفت و گفت: قانع کردن بعضی بردگان به اینکه تو برده نیستی و باید آزاد باشی...! اگرچه این روایت در حوزه آکادمی محل چالش و تردید است، اما در فضای مجازی انگلیسی و فارسی‌زبان و نزد افکار عمومی و ادبیات جهانی در سطح وسیعی پذیرش یافته و از آن چنین مستفاد می‌شود که مسخ و انگ، زمینه اسارت و بندگی را مهیا می‌کند.

تصور کنید که این فرایند انگ‌زنی و پذیرش آن در سطح ساختاری^۴ و در مقیاس جامعه‌ای شکل بگیرد که جمعیتی و یا گروه‌های نژادی، قومیتی و جنسیتی و اقلیتهای فرهنگی به‌طور

1. Beatty

2. Pettit

3. Sibitz

4. internalization

5. <https://africacheck.org/fbcheck/>

6. structural stigma

سیستماتیک و نهادی در معرض انگ و انواع برچسب قرار گیرند و بدین وسیله فرصتها و منابع و امکانات جامعه برای بهبود وضعیت آنان از دسترس خارج شود و دچار ناتوانی و درونی کردن آن شده و به حاشیه جامعه رانده شوند (هاتزن بوهلر، ۲۰۱۴)^۱. قانع کردن چنین جمعیتی که تو می توانی وضعیت خودت را تغییر بدهی و تزریق باور به چنین ملتی که تو می توانی توسعه پیدا کنی، بسیار دشوار خواهد بود.

برچسب غیر خودی و احساس استیصال:

یکی از مظاهر دوگانه سازی هویتی جامعه از طریق انگ خودی و غیر خودی و «ما» و «دیگری» صورت می پذیرد. به قول زیگموند بومن^۲ دوگانه ای از «ما» و «آنها» شکل می گیرد که بسیار هم طبیعی به نظر می رسد، در حالی که هویت های اجتماعی در واقع طبیعی نیستند، بلکه ساخت یک نظم اجتماعی به وسیله گروه های در قدرت و صاحب قدرت است که با این دوگانگی در پی سلطه و برتری بر گروه های دیگر هستند (بومان، ۱۹۹۰)^۳.

هیتلر در زمان جنگ جهانی دوم از چنین زبانی برای حذف قوم یهود استفاده کرد که مآلاً نفرت مردم آلمان از آنها، جنگ را مشروع جلوه می داد. قتل عامی در سال ۱۹۹۴ در کشور رواندا رخ داد و دو قبیله هوتی و توتسیس نسل کشی به راه انداختند که طی صد روز ۸۰۰ هزار نفر زن و کودک و مردم عادی سلاخی شدند. این فاجعه بشری، محصول یک گفتمان دگرسازی تقسیم هویتی بین «ما» و «آنها» و انگ زدن «ما» به «آنها» و متقابل اتفاق افتاد. یک گفتمان دگرسازی هم با انگ «ما» و «دیگری» در اروپا اتفاق افتاد که مستشرقین و شرق شناسان اروپایی برای تفاوت گذاری بین خود و مردم مستعمرات و ایجاد سلطه در ادامه استعمارگری، نسبت های عجیب و غریبی به مردم مناطق شرق داده و در نوشتار تاریخی

1. Hatznbuehler
2. Zygmunt Bauman
3. Bauman

به‌جامانده از آنان عناوینی چون مرموز، شهوت‌ران و فریبکار و دروغ‌گو ... را برای توصیف آن مردم به‌کاربرده‌اند که ادوارد سعید به‌تفصیل این گفتمان را نقد و بررسی کرده است (ترنر، ۱۳۸۴). فرایند انگ‌زنی دیگری توسط اروپائیان در دوره پسااستعمار و در دوره پست‌مدرن اما این بار به مهاجران مردم سرزمینهای شرق شکل گرفت که با پای خود به سرزمین استعمارگران سابق خود مهاجرت کرده بودند. خاطرات زیادی از تحقیر کودکان مهاجر توسط فرزندان ساکنان اصلی سرزمینهای مهاجرپذیر یا مقصد روایت می‌شود که حاکی از تشکیل، تکثیر و تثبیت نفرت در میان جمعیت و بخصوص مهاجران بود که اخیراً در قالب طرفداران اروپایی داعش ظهور پیدا کرد و نخبگانی به‌عنوان کادر رهبری داعش از همین کودکان متولد و یا رشد یافته اروپا بودند که سطح منازعه را به لحاظ دانشی و مهارت و تکنولوژی به مرتبه بالایی ارتقاء دادند که جهان بی‌رحمی ژائیده نفرت از دگرسازی و انگ و استیگما را مشاهده کرد. این اتفاق در اروپایی افتاده بود که گفتمان انگ و استیگما از طریق دگرسازی و تقسیم هویتها و نفی مفهوم تعلق از سطح مدارس تا جامعه رشد یافته و نفرت را در لایه‌های زیرین اجتماع پرورش داده بود که در موقع مناسب به وجه خشونت باری تجلی پیدا کرد. این الگوی شورش داغ‌دیدگان در هر زمان و مکان دیگری تابع شرایط، امکان تشکیل و تجلی مجدد را دارد و این تحلیل را موجه می‌کند که انگ و لکه‌دار کردن رقیب یا مخالف و به‌طور کلی «دیگری» باعث نفرت و شورشهای خشن و بی‌رحم آنان علیه حاکمیت می‌شود.

انگ، مردم را در قالب گروههای متفرق و دگرگون دسته‌بندی کرده، اقلیت را به حاشیه رانده و در آنان حس غربت و غریبه بودن با جامعه ایجاد می‌کند که همبستگی اجتماعی را مخدوش و حس نفرت نسبت به جامعه را در رانده‌شدگان به وجود می‌آورد که همین حس ضد اجتماع و جامعه، بستر بروز آسیب، بزه و جرم و بازتاب طبیعی آن ارتکاب جنایت و پیامد آن هم نفرت متقابل متن نشینان نسبت به حاشیه‌نشینان و رویارویی طبقات اجتماعی

و تضاد و تنازع بین آنان و جنگهای داخلی و شورشهای اجتماعی می‌شود که نمونه‌های تاریخی و اجتماعی آن در آفریقا و امروزه در لیبی و سوریه به شکل تراژیک قابل مشاهده است. در واقع انگ، آدمها را به حاشیه رانده و آنان را از فرایند جامعه حذف کرده و مستأصل می‌کند و آدمهای انگ خورده مترصد فرصتی می‌مانند تا از ساکنان متنها انتقام گیرند.

نظریه انومی مرتون که یکی از علل اساسی آن عدم امکان دستیابی به اهداف تعیین شده جامعه از طریق ابزارهای مشروع و مناسب برای افراد و در پی آن استیصال و درماندگی آنان است، موجب چهار نوع واکنش فرد ناامید از تحقق اهداف خود می‌شود که پیدا کردن روشهای خلاقانه برای جبران محرومیت از راههای بزهکارانه مثل دزدی، رشوه و قاچاق؛ آنهایی که فاقد روشهای خلاقانه بزهکارانه بوده و ترسو یا ملاحظه‌کار هستند، به سکوت و تحمل و یا به انزوا و اعتیاد روی می‌آورند و در نهایت هم بی‌خانمان می‌شوند و گروهی هم بر اساس ویژگی شخصیتی سر به شورش و انقلاب می‌گذارند که در هر حال باعث فروپاشی انسجام اجتماعی می‌شود (مرتون، ۱۹۸۳).^۱ کوهن این استیصال را از دوران کودکی و از همان مدارس پیگیری کرده و معتقد است که اولین مظاهر سرخوردگی برای کودکان طبقات پایین در مدارس آغاز می‌شود (در مورد مهاجران اروپا هم مدارس مرکز چنین القائاتی بودند) که قادر به برآوردن انتظارات تعیین شده توسط طبقه متوسط و هیئت حاکمه مدرسه نیستند و با ناامیدی به حاشیه رانده شده و به‌عنوان یک جایگزین یا راه‌حل، جذب گروههای خرده‌فرهنگ بزهکاری می‌شوند (کوهن، ۱۹۵۵).^۲ به نظر کلوارد و اوهلین، اگر جوانانی که به خرده‌فرهنگ بزه و جرم پناه آورده‌اند، در آن خرده‌فرهنگ هم موفق نشوند، به مواد مخدر و یا سایر انواع فرار و حتی خودکشی روی می‌آورند (کلوارد و اوهلین، ۱۹۶۰).^۳

1. Merton

2. Cohen

3. Cloward and Ohlin

جنگ طبقاتی و نفرت فقرا از ثروتمندان در آمریکا (پیستون، ۲۰۱۴)^۱ با اعتقاد به اینکه این نظام غیرعادلانه و حيله‌گر است (اسمیت^۲، ۲۰۱۸)، نفرت روشنفکران از سرمایه‌داران (کوشمان^۳، ۲۰۱۲؛ مورای^۴، ۲۰۱۲) و شورش وال‌استریت را برانگیخت که در واقع قیام طبقه نخبه پایین‌دست علیه نخبگان طبقه بالا بود (مک آردل^۵، ۲۰۱۱) و این نفرت و نگرانی تاحدی است که اکنون این موضوع در جامعه آمریکا مطرح است که درآمد همسایه شما بر خوشبختی شما تأثیر داشته و از تحقیقات علوم اجتماعی و روانشناسی شواهدی می‌آورند که زندگی در میان ثروتمندان حتی اگر از طبقه متوسط بالا هم باشید، برای سلامت روانی شما مضر است (کوارت^۶، ۲۰۱۷). این جریان نفرت طبقاتی که فعلا در زیر جلد جامعه آمریکا در حال گسترش است، روزی امکان ظهور و بروز مجدد می‌یابد و می‌تواند نظم اجتماعی مستقر را ویران کند که البته این قانون کم‌وبیش قابل‌تعمیم به جوامع مشابه دیگری است که مناسبات مشابهی در جریان باشد.

شرایط ایران و فضای انگ و آسیب:

صورت‌بندی نظری و تاریخی مسئله انگ و استیگما در مورد ایران هم می‌تواند معتبر و دارای نشانه‌های اجتماعی فراوانی برای تحلیل باشد. فرایند جهانی‌شدن، گسترش شهرنشینی و سیل مهاجرت از حاشیه به شهرها و رانده شدن دوباره به حاشیه اما این بار به حاشیه‌نشینی شهری، به همراه رشد سریع و اعجاب‌انگیز تکنولوژی و بخصوص فناوری رسانه و شکل‌گیری شبکه مجازی و تأثیرات شگرف آن بر عرصه زندگی روزمره، ارزشها، هنجارها و فرهنگ به‌طور عام، از جهان و به‌تبع آن از ایران چهره‌ای دگرگونه ساخته که به‌شدت در معرض تحولات اساسی و چه‌بسا آسیبهای گوناگون قرار می‌گیرد که شکاف نسلی و عدول از ارزشهای جمعی از طرف جوانان و انتخاب سبکهای نوین زندگی مانند ازدواج سفید یا

1. Piston
4. Murray

2. Smith
5. Mcardle

3. Cushman
6. Quart

همباشی و دگرباشی از نمونه‌های محدود آن است، درحالی‌که دامنه تأثیر فضای مجازی بر جامعه و روابط ایران بسیار وسیع‌تر از ذکر چند مثال و نمونه است. درواقع ما در آستانه یک جابجایی پارادایمی از سبک زندگی و هویت‌های جدید هستیم.

مقوله انگ‌زنی در نظام کیفری ایران ضمن دارا بودن پیشینه قابل توجه، درحال حاضر در قوانین نوین کیفری شامل قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، مورد تجویز و یا الزام قرار گرفته که مصادیق آن در حقوق ایران، یکی از جلوه‌های سیاست جنایی امنیت‌گرا به شمار می‌آید. در قوانین کیفری جدید ایران که نشانگر سیاست جنایی نوین است، شاهد مصادیق انگ‌زنی در مراحل تحقیق و تعقیب، کیفرگذاری و حتی اجرای مجازات هستیم؛ چه این‌که در قانون مجازات اسلامی، مجازات انتشار حکم محکومیت طی مواد ۲۳ و ۳۶، در دو بعد کیفر اصلی و کیفر تکمیلی مورد تجویز یا الزام قرار گرفته و در قانون آیین دادرسی کیفری نیز طی مواد ۹۶ و ۴۹۹، انگ‌زنی متهمان و محکومان به نحو چشمگیری پیش‌بینی شده است (منصورآبادی و زارع، ۱۳۹۶).

مطالعه تجربه تعاملات و روابط اجتماعی زنان مبتلا به ویروس اچ آی وی مراجعه‌کننده به کلینیک‌های بیماری‌های رفتاری شهر تهران نشان می‌دهد این افراد در روابط اجتماعی خود با تجربه طرد مواجه‌اند که در هفت مقوله اجتماعی رخ می‌دهد که شامل ایدزهراسی، طرد از روابط اجتماعی، طرد اقتصادی، طرد از شبکه‌های حمایتی، طرد نمادین، طرد از حوزه درمان و طرد فضایی می‌شود (پروین و اسلامیان، ۱۳۹۳). یافته‌ها مؤید این مطلب است که انگ مرتبط با اچ آی وی موجب بروز رفتارهای تبعیض‌آمیز با این بیماران و در نتیجه بروز مشکلات و دغدغه در این زنان می‌شود؛ مشکلات جسمانی، روانی، انزوا و افسردگی، نگرانی‌های اقتصادی، نگرانی ازدست دادن شغل، توسل به پنهان‌کاری در محیط کار، تجربه طردشدن و ازدست دادن حمایت خانواده و دوستان، محدودیت دسترسی به درمان، نگرانی در مورد ازدواج و تعاملات اجتماعی محدودتر، ازجمله مشکلاتی است که پیش روی این

بیماران قرار دارد. این مشکلات در کنار ترس از افشای بیماری و انگ و داغ ننگ آن، سطح کیفیت زندگی در این بیماران را کاهش می‌دهد (احمدنیا و دیگران، ۱۳۹۶).

فرد مبتلا به ایدز در کنار تحمل بار درد و استرس ناشی از بیماری و ترس از مرگ ناچار است احساسات منفی دیگری نظیر طرد، پیش‌داوری، تحقیر و انواع تبعیضها را از سوی جامعه تحمل کند؛ به طوری که به نظر می‌رسد پیامدها و مشکلات ناشی از انگ اجتماعی مرتبط با ایدز از خود بیماری دردناک‌تر باشد. از آنجاکه این بیماری با رفتارهای قابل اجتنابی همچون رابطه جنسی غیرایمن و سوء مصرف مواد مخدر در ارتباط است، افراد مبتلا غالباً مسئول بیماری خود شناخته می‌شوند و خصوصاً عدم اطلاع‌رسانی صحیح رسانه‌ها موجب شده که این افراد به‌عنوان مجرم در جامعه شناخته شوند. این تجربه ممکن است موجب شود افراد خود را مورد سرزنش قرار داده و سزاوار بدرفتاری بدانند و حتی از حق درمان و استفاده از سایر مزایای اجتماعی دست بکشند. این امر با آثار مخربی بر پیشگیری، مراقبت و درمان ایدز همراه است. انگ مرتبط با ایدز با تعصبات فرهنگی و مسائل جنسیتی نیز در تعامل است. در سراسر جهان، وقتی زنی به ایدز مبتلا می‌شود با برخوردهای تبعیض‌گرایانه‌تری نسبت به مردان مواجه می‌شود. از این رو بسیاری از زنانی که با ایدز زندگی می‌کنند به دلیل ترس از طرد شدن، خشونت و حتی مرگ، وضعیت بیماری خود را از همسرانشان مخفی می‌کنند. این امر منجر به از دست رفتن فرصت پیشگیری از عفونت همسر می‌شود و همچنین امکان دسترسی به خدمات مراقبتی و درمانی مورد نیاز را از زنان سلب می‌کند (قراچه و رنج‌پر، ۱۳۹۷).

اقلیتهای جنسی چون ترنس سکشوال، زمانی که هویت خود را آشکار نمی‌کنند دچار نامالایمات روانی شده و زمانی که هویت مطلوب خود را فاش می‌سازند در معرض انگ زنی قرار می‌گیرند. فرآیند انگ‌زنی به‌گونه‌ای پیش می‌رود که فرد تلقی از انحراف را پذیرفته و مسیر برای گرایش به انحرافات نهفته در همان انگ هموار می‌شود (علیخواه و

همکاران، ۱۳۹۴).

انگ ناشی از بیماری روانی در افراد برچسب خورده باعث تبعیض، از دست دادن وضعیت اجتماعی، رفتارهای مقابله‌ای، کاهش کیفیت زندگی، تشدید بیماری، سوء مصرف مواد، عدم مصرف دارو و عدم پیگیری درمان و نابسامانی در خانواده می‌شود (حیدری و همکاران، ۱۳۹۳).

بیماران با اختلالات روان‌پزشکی و خانواده‌های آنان، از دامنه وسیعی از پیامدهای بیماری در قالب انگ رنج می‌برند. پنهان‌کاری و محدودیت به‌عنوان تجربه شایع در میان این خانواده‌ها گزارش شده است (کرملو و همکاران، ۱۳۹۴).

فهم چگونگی و دلایل غیرمذهبی شدن برخی از دانشجویان با نمونه تحقیق ۲۳ نفره از دانشجویان گرایش‌های علوم اجتماعی تحصیلات تکمیلی، گویای آن است که مجموعه شرایطی اولین جرقه‌های تغییر در عقاید را ایجاد کرده‌اند. این تغییرات با توجه به دو تجربه مدارا و طردشدگی تقویت می‌شوند؛ لذا غیر دینداران در واکنش دست به اتخاذ استراتژی‌هایی همچون فاصله‌گیری، مدارای اجباری، مقابله‌به‌مثل و... می‌زنند و همچنین از پیامدهای غیرمذهبی شدن می‌توان از عدم آرامش، احساس محرومیت، خشونت، انگ‌زنی، خودسانسوری و... نام برد (هاشمی و شریفی، ۱۳۹۵). مجموعه این شرایط که انگ و طرد از ویژگی‌های آن است، موجب بروز و ارتکاب ناهنجاریها و جرمی می‌شود که با رویکرد این تحقیق، جوانان را بیش از سایر گروهها و اقشار اجتماعی تحت‌تأثیر قرار داده و با ایجاد احساس انومی در میان آنان حالتی از گسستگی میان فرد و جامعه را بازتاب می‌دهد (محمدی، ۱۳۸۶، ۱۳۸۸) که بر پویایی و انرژی اقدامات ضداجتماعی می‌افزاید.

بروز حوادث ناگواری چون جنایت خفاش شب، قاتل عنکبوتی و محمد بیجه فقط از آن‌جهت که زنجیره‌ای و دراماتیک و تراژیک بود، موردتوجه بیشتر قرار گرفت، وگرنه

چنین حوادثی هر روز در صحنه جامعه رخ داده و در صفحه حوادث مطبوعات درج می‌شود. افزایش عناوین مجرمانه تا ۱۹۸۳ عنوان، زنانه‌شدن جرایم، کاهش سن شروع جرم، دو برابر بودن تعداد پرونده‌های قضایی در کشور به نسبت استاندارد جهانی (شاوردی، ۱۳۹۷) و آمارهای متعدد دیگر همه حاکی از شدت و سرعت گرفتن آسیبهای اجتماعی و جرم و جنایت و گاهی هم وضعیت آنومیک است که در قالب نظریه حاشیه‌نشینی و به حاشیه رانده شدن بخشی از جامعه قابل تحلیل است. محمد بیجه قاتل سریالی کودکان پاکدشت در مصاحبه بعد از دستگیری گفته بود اگر دستگیر نمی‌شد تا قتل یکصد کودک هم پیش می‌رفت و این در حالی است که برخی روانشناسان در بررسیهای تخصصی خود از بیجه، گفته بودند که او بسیار باهوش بود!

معاون وقت مبارزه با جرائم جنایی پلیس آگاهی در مصاحبه‌ای درباره قتل‌های سریالی عنوان کرده بود که نقاط مشترک زیادی بین قاتلان سریالی وجود دارد که حوادث بد در دوران کودکی، وضعیت نابسامان خانوادگی، شرایط نامناسب محیط زندگی و وضعیت روانی فرد در شکل‌گیری این حوادث نقش دارند (مصطفایی، ۱۳۹۳) که اکثر مجرمین خطرناک ایران و محمد بیجه چنین ویژگی را داشتند و با وجود هوش و استعداد، به دلیل طرد و محرومیت و قرار گرفتن در بستر نامناسب محیطی و اجتماعی-فرهنگی در تله جرم و جنایت گرفتار می‌شوند. چنین ادعاهایی، نظریه کلووارد و اوهلین و کوهن و مرتون را در تحلیل آسیبها و مشکلات اجتماعی ایران به خاطر می‌آورد که وقتی افراد به حاشیه رانده می‌شوند و در دسترسی به اهداف از طریق ابزار مشروع، عاجز و مستأصل می‌شوند، به روشهای نامشروع و غیرقانونی به‌انحاء مختلف روی می‌آورند که از بزه تا خشونت و قتل و جنایت تا اعتیاد و خودکشی را در برمی‌گیرد. آنهایی که خشن‌تر و با جرئت و ریسک بالاتر عمل می‌کنند در گروههای مجرمانه جایگاهی کسب کرده و می‌مانند و به مجرمان حرفه‌ای تبدیل

می‌شوند و آنهایی که جرئت و خشونت کمتری و یا شاید رحم و شفقت بیشتری دارند و در جنایت بی‌محابا عمل نمی‌کنند، در کسب جایگاه مناسب و باید در گروه‌های تبهکار ناکام مانده و چون از جامعه هم رانده شده‌اند، راهی جز پناه آوردن به اعتیاد و در نهایت احتمال خودکشی برای آنان نمی‌ماند (کلوارد و اوهلین، ۱۹۶۰).

یک جامعه نابسامان، انواع جرائم و انواع حذفها و به حاشیه راندن اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و سیاسی را در درون می‌پروراند که به نابرابری اجتماعی معروف است، اما ناگوارترین شکل حذف و به حاشیه راندن برخی از مستعدترین نیروهای اجتماعی جامعه، توسط انگ‌زنی و استیگمایی کردن افراد رقیب و حریف اتفاق می‌افتد که با بی‌اعتبار کردن افراد و اخذ و تخریب هویت آنان، موفقیت و امکان دسترسی به اهداف از طریق قانونی و مشروع را سلب کرده و در نهایت او را به سمت گروه‌های برانداز جامعه و انواع تبهکاریها سوق می‌دهد.

هم‌افزایی انگ و آسیب با فضای رسانه‌ای جدید:

مسئله جدید و یا نوپدید این است که با رانده شدن اقلیتها از متن جامعه به‌مانند قدیم ایزوله و منفعل نمی‌شوند، بلکه در دوره جدید از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی، سرمایه اجتماعی مخصوص خود (سرمایه اجتماعی منفی) را ایجاد کرده و آسیبها و جرائم ضداجتماعی را تدارک می‌بینند. سرمایه اجتماعی با ادغام نظریه هم‌نشینی با دیگران که ساترلند مطرح کرده، می‌تواند اعتمادی بین منحرفان و بزه‌کاران و مجرمان ایجاد کرده و درون شبکه روابط که از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی است، آنان را به هم مرتبط و منسجم کند و سرمایه اجتماعی تبهکاران را تشکیل دهد (محمدی، ۱۳۸۴). طیف تأثیر سرمایه اجتماعی منفی بر تقویت گروه‌های بزه‌کار و مجرم از یادگیری استعمال دخانیات و شرب خمر تا جذب و تقویت گروه‌های تبهکار و قاچاقچی و... را در بر می‌گیرد. اگرچه مطالعات معدودی

در زمینه ارزیابی سرمایه اجتماعی در اجتماعات تبهکاران انجام شده است، اما از همین اطلاعات محدود چنین برداشت می‌شود که سرمایه اجتماعی اثر منفی در اجتماعات درهم شکسته دارد. همنشینهای منحرف به کمک تعاریف مطلوب‌شان و فرصتهایی برای یادگیری که هنجارهای شبکه فراهم می‌کند، مشوق رفتارهای انحرافی هستند (بورديو، ۱۹۷۲).^۱

یک مورد مثال از سازمان‌دهی گروه‌های ناهنجار به سپتامبر ۲۰۱۳ برمی‌گردد که وقتی یک فروشگاه لباس محلی در انگلستان تبلیغی علیه طرفداران هالووین روی پیراهنهای خود کرده بود، از طرف پیروان آن آئین اهانت‌آمیز تلقی و هزاران نفر توهینی که علیه آن فروشگاه بود را چرخاندند تا سرتیتر خبر ملی شد و فروشگاه مذکور مجبور شد ضمن عذرخواهی، لباسها را از مغازه جمع کرده و خود نیز به نهضت ضد انگ و استیگما علیه هالووین بپیوندد (بتون و دیگران، ۲۰۱۵).^۲

امروزه اقلیتی با رویکردهای جنسی انحرافی با دسترسی به اینترنت و فضای مجازی و تولید محتوا و بخصوص محتوای جنسی، اکثریت عظیمی را درگیر خود کرده و توجهات را به سوی خود برده است (هریس، ۲۰۱۷).^۳ در فضایی که فرد به‌عنوان یک خود و بدن مجازی خارج از نظام ارزشی جامعه معرفی می‌شود، اگرچه از نظر گفتمان نهادهای رسمی انگ غیراخلاقی دارد اما در گفتمان فضای مجازی ساخت یک هویت جنسیتی رانده شده از جامعه و امری کاملاً پذیرفته شده و اخلاقی تلقی می‌شود. در نظریه مبتنی بر اقلیت جنسی ویژه^۴، هویت یک برساخت سیال است تا یک مفهوم ابدی و ازلی و حتی طبیعی باشد. به نظر طرفداران این نظریه، انحرافات جنسی یک برساخت اجتماعی و یک دسته‌بندی و طبقه‌بندی هنجاری است (کلاگس، ۲۰۰۵). نام این گفتمان، اقلیتی کردن عرصه^۶ یا غلبه فضای مجازی بر حقیقی است که معرف قدرت تسلط گروه‌های اقلیت و به حاشیه رانده شده

1. Bourdieu

2. Betton

3. Harris

4. Queer theory

5. Klages

6. Queering the field

در دنیای جدید است که دیگر نه تنها محرومیتی احساس نمی‌کنند، بلکه بر عرصه‌ای تسلط یافته‌اند که حتی می‌توانند هویت‌های به حاشیه رانده‌شده را جذب کنند (آشفورد، ۲۰۰۹).^۱ ائتلاف روش‌شناختی گروه‌های اقلیت جنسی شامل همجنس‌گرایان مرد و زن و دوجنسیت‌ها با فمینیست‌ها در قالب نظریه کوئیر حاکی از مزیت گفتمانی این گروه‌های اقلیت است که می‌توانند تهدیدی برای متن باشند. بر اساس یک مطالعه درباره اقلیت‌های جنسی و آموزش مستقیم آنان از شبکه‌ها در سال ۲۰۱۳، جوانان همجنس‌گرا تقریباً پنج برابر بیشتر از غیر همجنس‌گراها جستجوی آنلاین برای کسب اطلاعات و جذابیت‌های جنسی داشته‌اند و تقریباً دو برابر آنها در جستجوی آنلاین اطلاعات پزشکی و در سطح بالایی به صورت آنلاین فعالیت مدنی داشته‌اند و بیشتر فعالیت و روابط خود را هم با همانند‌های خود برقرار کرده و شعاری مبنی بر اولویت ارتباط بر عقلانیت^۲ وضع کرده‌اند (راش، ۲۰۱۸).^۳

به همین ترتیب، این روزها هر نوع اظهارنظری علیه گروه‌های اقلیتی مثل همجنس‌گرایان، مجازات شدیدی در فضای مجازی علیه راوی اعمال می‌شود که غالباً آنان را به عذرخواهی می‌کشاند؛ بنابراین، در یک رویکرد تحلیلی می‌توان گفت که ظهور رسانه و شبکه‌های اجتماعی مجازی به فرایند دموکراتیزاسیون و عدالت اجتماعی از طریق طرح گفتمان‌های در حاشیه و به متن آوردن آنان کمک کرده و داستان‌های شخصی و صداها شنیده نشده، بدون موانع سابق که انگ‌زنی در رأس آن بود، راه خود را به عرصه عمومی باز کرده است. رسانه‌های جمعی مجازی، این قابلیت را دارند که یک روند پویای آموزش، ارتباط و اعتراض را فراهم کنند. موضوع مهم این است که اکنون و در فضای رسانه‌ای و مجازی جدید، گروه‌های در حاشیه می‌توانند تولید محتوا کنند و کنش جمعی توسط افراد این ظرفیت را می‌یابد تا بدون آنکه ضرورت و زحمت تشکیل یک سازمان اعتراضی را داشته باشد، به تعبیر

1. Ashford

2. relationality vs. rationality

3. Rush

فانون مغضوبین روی زمین، بتوانند بر جریان اصلی رسانه و سیاست‌گذاری تأثیر بگذارند. یک تولیدکننده محتوا کسی است که به تولید اطلاعات در هر رسانه‌ای بخصوص رسانه دیجیتال کمک کرده که معمولا مخاطبان و کاربران رسانه‌های مجازی را در شرایط خاص، هدف قرار می‌دهد. این فرایند بر نگرشها تأثیر خواهد داشت و برخلاف سابق، سازمانهای اجتماعی کلان و مراجع فکری و فرهنگی الزاما و ضرورتا ارزشها را تعیین نمی‌کنند، بلکه ارزشها را ممکن است فردی و یا افرادی در حاشیه‌ای از جهان زندگی توئیت کرده باشند. امروزه ۱۸ درصد از محتواهای جدید به‌صورت آنلاین و از طریق رسانه‌های اجتماعی تولید می‌شود. ۷۰ درصد از کاربران اینترنت گزارش کرده‌اند که به نظرات مصرفی که در شبکه‌های اجتماعی گذاشته‌شده اعتماد دارند. ۸۶ درصد از ۱۰۰ شرکت بسیار بزرگ جهانی برای دسترسی به مخاطب از رسانه اجتماعی جدید استفاده می‌کنند و در گوگل شبکه اجتماعی افراد به اعتبار آنان می‌افزاید و معیار مهمی برای ارزیابی اهمیت فرد محسوب می‌شود (هانلی، ۲۰۱۰).

این جریان در ایران به‌مانند سناریو توسعه، شتابان در حال فراگیری عمومی و آسیب‌زایی است و فرهنگ انگ و برچسب‌زنیهای بی‌محابا اکنون در فضای مجازی بی‌مهار، هم‌افزایی منفی تولید کرده و صحنه‌ای ترسیم می‌کند که قطعا برای نظم اجتماعی چالش‌برانگیز خواهد بود. در ایران، تعداد کاربران اینترنت به‌صورت تصاعدی افزایش می‌یابد؛ یعنی هر شش ماه دو برابر می‌شود (بیدی و همکاران، ۱۳۹۶). تعداد مشترکان اینترنت پهن‌بند طبق آخرین آمار منتشرشده در سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی تا پایان سال ۱۳۹۷، بیش از ۷۴ میلیون بوده که بیش از ۶۴ میلیون آن مشترک اینترنت پهن‌بند سیار (موبایل) است که تحلیل خاص خود را می‌طلبد. این در حالی است که تعداد مشترکان اینترنت پهن‌بند سیار در سال ۱۳۹۵، بیش از ۳۳ میلیون و در سال ۹۶ این آمار به بیش از ۵۳ میلیون برای مشترکان پهن‌بند

سیار رسید. این اعداد و ارقام بیانگر آن است که ضریب نفوذ اینترنت در کشور به بیش از ۹۰ درصد در سال ۱۳۹۷ رسید (ایسنا، ۲۴ خرداد ۱۳۹۸)، درحالی که میانگین جهانی ضریب نفوذ اینترنت ۵۷ درصد است که این ولع ایرانیان برای حضور در فضای مجازی واجد معنای خاص در حوزه آسیب‌شناسی اجتماعی است.

بر اساس داده‌های حاصل از یک پژوهش که در هشت کلانشهر ایران با ۳۸۰۰ نمونه از دانش‌آموزان دبیرستان ۱۵ تا ۱۷ سال دبیرستانهای تهران، اصفهان، تبریز، اهواز، مشهد، شیراز، کرج، رشت در سال ۱۳۹۵ انجام‌گرفته، ۸۴ درصد دانش‌آموزان دارای کامپیوتر شخصی و همه نمونه آماری دارای تلفن همراه شخصی بوده و ۶۱ درصد نمونه‌ها نیز بیان کرده‌اند که دارای اتاق شخصی هستند (قنبری، ۱۳۹۶). داده‌های ارائه‌شده، بیانگر آن است که فضای مجازی بر عرصه اجتماعی و فرهنگی ایران و بخصوص بر ساحت زندگی نسل جوان سایه انداخته و ارزشهای دگرگونه گوناگونی ارائه و نمادهای جدیدی را معرفی می‌کند.

علاوه بر اینترنت، بر اساس آماری تقریباً قدیمی، درحال حاضر ۳۰۰ ماهواره، دسترسی به ۱۸ هزار شبکه تلویزیونی را در ایران میسر ساخته که از این تعداد ۱۱۶ ماهواره فضای ایران را پوشش داده و بین ۲ تا ۵ هزار شبکه تلویزیونی را با دیشهای معمولی را قابل دریافت با کیفیت بالا کرده است. شبکه‌های فارسی‌زبان در ابتدای راه‌اندازی، بیشتر موضوعات سیاسی را دنبال می‌کردند، اما اکنون وارد حوزه فرهنگ شده و تغییر و تحولات فرهنگی را در ایران دنبال می‌کنند. الآن حدود ۴۵ رادیوی فارسی‌زبان بیگانه بعضاً به‌صورت ۲۴ ساعته در حال پخش برنامه به زبان فارسی هستند. بنگاههای خبری رویترز، آسوشیتدپرس، یونایتدپرس و فرانس‌پرس بیش از ۵۵ هزار دفتر در سراسر جهان دارند و روزانه بیش از ۵۵ میلیون کلمه به ۱۹۲ کشور جهان مخابره می‌کنند و بیش از ۸۵ درصد اطلاعات و اخباری که در دنیا پخش می‌شود ساخته‌وپرداخته همین چهار غول خبری است و بیش از دوازده هزار روزنامه و مجله در سراسر دنیا از همین چهار غول خبری تغذیه می‌شوند (سایت الف، ۱۳۹۳، به نقل

از روزنامه جوان).

در چنین جهان و فضای رسانه‌ای و مجازی که حاشیه‌نشینان و رانده‌شدگان از متن را مسلح به ابزار و گفتمان مقابله با متن و گروههای مرجع کرده و عوامل اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی با تولید و تأکید نابرابریها بر جریان حذف افراد گروههای اقلیت از متن جامعه و راندن آنان به حاشیه و تقویت گروههای تبهکار و مجرمانه انسانسوز همت گمارده است، افزودن عامل سیاسی و سیاست‌گذاری اجتماعی بر آن از طریق واردکردن انگ و ننگ و بی‌اعتبار و آبرو کردن افراد برای کنترل و یا از صحنه رقابت و مواجهه راندن آنان، امری عبث و نقض غرض است که اولاً بستر رشد آسیبهای بیشتر اجتماعی را فراهم و خطر فروپاشی جامعه را تقویت می‌کند، ثانیاً، اکنون حاشیه‌نشینان واقعی و مجازی با دسترسی به نظام تولید محتوا و تشکیل ائتلافهای مجازی در فضای رسانه‌ای جدید علیه جامعه و هنجارهای آن، روایتی را ارائه می‌کنند که اگر مجرمانه و جنایتکارانه هم نباشد، حتماً ضد جامعه است.

بحث

انگ و داغ برای کنترل بردگان و مغلوبان و حتی شهروندان یاغی و منتقد از عهد قدیم تا به امروز به شیوه‌های گوناگونی از داغ و درفش و بریدن گوش و بینی تا محرومیت‌های مدنی از جمله اشتغال و درآمد در قالب یک طیفی متداول بوده که گاهی تشخیص اهمیت نمره دو طرف طیف مبهم و غیرقابل درک است که مثلاً آیا محرومیت اجتماعی و منع از کار و قطع درآمد در دوره جدید مجازات سنگین‌تری بوده است یا داغدار کردن بدن در عهد قدیم؟ چه بسا همین پرسش و تشکیک را بتوان در مورد بی‌هویت کردن مستعمره‌نشین از طرف استعمارگر و یا از خودبیگانه کردن کارگر توسط نظام سرمایه‌داری داشت. پاسخ هرچه که باشد، در اینکه در طول تاریخ انگ و ننگ و داغ‌دیدگی جسم و روان و شخصیت اثرات زیانباری بر روح و وجدان بشری و توسعه تمدن‌ها و فرهنگها داشته است، تردیدی نیست. از بردگانی که داغدار بودند و در

قالب نمادی چون اسپارتاکوس رم و یا مزدک ایران قیام و شورش خونینی کردند، از نهضت‌های آزادی‌بخشی که علیه استعمار در شرق و آمریکای لاتین اغلب به صورت انقلابی و خشن نمود پیدا کرد و جنبش‌های کارگری ضد امپریالیستی در قالب گفتمان مارکسیسم-کمونیسم تا جنبش‌های مدنی و حقوق بشری و حقوق اقلیتها در دوره جدید، همگی در بستری از آسیب اجتماعی انگ‌زنی و لکه‌دار کردن هویت رقیب از سطح کلان جهانی و اجتماعی تا سطح خرد گروهی و حتی خانواده و فرد، شکل گرفته و در هر عرصه و فضایی که شدیدتر بوده، آثار زیانبار و مخرب‌تری در راه توسعه انسان و جامعه برجای گذاشته که فقط یکی از آثار امروزی آن شکل‌گیری نهادی گروه‌های در اقلیت مجرم و ضد جامعه و منحرف است که با استفاده از فرصت فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی دیجیتال در پی تهدید فرایند تکاملی جوامع بشری از طریق جذب آحاد و بخصوص نخبگان به حاشیه رانده شده است.

این فرایند را چنین می‌توان تبیین کرد که هرچه نیروهای مسلط جامعه با انگ‌زنی و لکه‌دار کردن افراد، نخبگان و گروه‌های اجتماعی در اقلیت، بیشتر آنان را به حاشیه و به سوی انواع محرومیتها برانند، ضمن تضعیف متن، بر تقویت و قدرت حاشیه‌هایی که گاهی هم مجرمانه و گاهی هم می‌تواند خشن باشد، افزوده است.

ملاحظات اخلاقی

نویسندگان این مقاله کلیه نکات اخلاقی شامل عدم سرقت ادبی، انتشار دوگانه، تحریف داده‌ها و داده‌سازی را رعایت کرده و اعلام می‌شود که این مقاله فاقد منابع مالی و تعارض منافع اشخاص حقوقی و حقیقی است.

- Ahmadnia, sh. Et al. (2017). Sociology of women's lived experience with AIDS. *Quarterly of social studies and research in Iran*, 6(4), 633-660, (In Persian).
- Alikhah, F. Et al. (2015). Stigma and Gender Identity Disorder Impacts and Outcomes. *Journal of School of Public Health and Institute of Public Health Research*, 13 (1), 43-56, (In Persian).
- Allard, P. (2002). *Life sentences: Denying welfare benefits to women convicted of drug offenses*. Sentencing Project Washington, DC.
- Ashford, C. (2009). Queer theory, cyber-ethnographies and researching online sex environments. *Information Communications Technology Law*, 18(3), 297-314. doi:<https://doi.org/10.1080/13600830903424734>
- Bauman, Z. (1990). *Thinking sociologically*. Cambridge: Basil Blackwell.
- Beatty, J. (2018). Chronic illness stigma and its relevance in the workplace. *Stigmas, Work and Organizations*, Palgrave Explorations in Workplace Stigma. Palgrave Macmillan, New York, 35-54. doi:https://doi.org/10.1057/978-1-137-56476-4_3
- Betton, V. Borschmann, R., Docherty, M., Coleman, S., Brown, M., & Henderson, C. (2015). The role of social media in reducing stigma and discrimination. *The British Journal of Psychiatry*, 206(6), 443-444. doi:<https://doi.org/10.1192/bjp.bp.114.152835>
- Bidi, F. Et al. (2018). The impact of cyberspace on lifestyle. *Pure Life*, 4,(12),12-31, (In Persian).
- Bourdieu, P. (1972). *Outline of a Theory of Practice* (Vol. 16). London: Cambridge University Press.
- Cloward, R., & Ohlin, L. (1960). *Delinquency and opportunity: A Theory of Delinquent Gangs*. New York: Free Press.
- Cohen, A. (1955). *Delinquent boys; The culture of the gang*. New York: Free Press.
- Cushman, T. (2012). Intellectuals and resentment toward capitalism. *Society*, 49(3), 247-255.
- Darlington, C. K., & Hutson, S. P. (2017). Understanding HIV-related stigma among women in the Southern United States: A literature review. *AIDS and Behavior*, 21(1), 12-26. doi:<https://doi.org/10.1007/s10461-016-1504-9>
- Fanon, F. (1983). *The Wretched of the Earth*. Harmondsworth: Penguin.

- Ghanbari Barzian, A. (2017). The Effect of Virtual Leisure and Computer Games on Teenagers' Religious Identity. *Quarterly of Culture-Communication Studies*, 18(39), 97-120, (In Persian).
- Gharacheh, M., & Ranjbar, F. (2018). HIV-related Stigma: A Dilemma in the Prevention of HIV Spread. *Iran Journal of Nursing*, 31 (114), 1-5, (In Persian).
- Goffman, E. (2009). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*.: Simon and Schuster.
- Hanelly, A. (2010). How To Fight The Social Media Stigma. Available on: <https://socialmediaexplorer.com>.
- Harris, J. (2017). The Power of Queer Representation in the Media, Augustana College, Rock Island Illinois, <https://digitalcommons.augustana.edu/libraryprize>.
- Hashemi, S., & Sharifi, S. (2016). Understanding lived experience of non-religious university students of rejection and acceptance (Case study: M.A. students of social sciences of Tehran and Allameh Tabatabaei Universities). *Iranian journal of social problems*, 7(1), 155-178, (In Persian).
- Hatzenbuehler, M. L. (2014). *Structural Stigma and Mental Illness*. Mailman School of Public (Columbia University).
- Heydari, A. Et al. (2014). Mental Illness Stigma: A Concept Analysis. *Quarterly Modern Care Journal*, 11(3), 218-228, (In Persian).
- Karamloo, S. Et al. (2015). Components of Stigma Experience in Families of Patients with Severe Psychiatric Disorders. A Qualitative Study. *Journal of Family Research*, 11(2), 187-202, (In Persian).
- Klages, M. (2005). Queer theory: Definition and literary example. UC Boulder: <http://www.colorado.edu/English/ENGL2012Klages/queertheory.html>.
- Mansoorabadi, A., & Zare, M. (2017). Stigmatizing convicts and criminals is an approach to criminal security. Criminal law teachings. *Razavi Islamic Sciences University*, 14, 65-90, (In Persian).
- Mcardle, M. (2011). *The Rage of the Almost-Elite*. BUSINESS, OCT 31.
- Merton, R. (1938). Social structure and anomie. *American sociological review*, 3(5), 672-682.
- Mohammadi, M. & Shiani, M. (2009). An analysis of the individual anomic feeling among youth with an emphasis on gender. *Iranian Social Sciences Research*, 1(3), 21-34, (In Persian).

- Mohammadi, M. (2005). *Social capital and its measurement*. Tehran: Publication of University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, (In Persian).
- Mostafaei, H. (11 October 2014) Unspoken statements of Iran's "Sherlock Holmes" about the serial Killings / How were the night bats and Bijeh identified? *www.mehrnews.com*. (In Persian).
- Murray, C. (2012). The New Upper Class and the Real Reason We Dislike Them. *The TIME*, Feb. 07.
- NIDA. (2012). National Institute on Drug Abuse to announce results of 2012 Monitoring the Future Survey. Retrieved from <https://www.drugabuse.gov/related-topics/trends-statistics/monitoring-future>.
- Nyblade, L. et al. (2018). HIV stigma reduction for health facility staff: development of a blended-learning intervention. *Frontiers in public health*, 6(165). doi:10.3389/fpubh.2018.00165
- Pachankis, J. E. et al. (2018). The burden of stigma on health and well-being: A taxonomy of concealment, course, disruptiveness, aesthetics, origin, and peril across 93 stigmas. *Personality Social Psychology Bulletin*, 44(4), 451-474. doi:<https://doi.org/10.1177/0146167217741313>
- Parvin, S., & Eslamian, A. (2014). The Lived Experience of Social Relations in Women Living with HIV. *Woman in Development and Politics (center for woman's studies)*, 12(2), 207-228, (In Persian).
- Pettit, M. L. (2008). Disease and Stigma: A Review of Literature. *Health Educator*, 40(2), 70-76.
- Piston, S. (2014). *Sympathy for the Poor*, Resentment of the Rich, and their Political Consequences.: University of Michigan.
- Quart, A. (2017). *Outclassed: how your neighbor's income might affect your happiness*. The Guardian.
- Rush, J. (2018). Queering Cyberspace/Queers in Cyberspace. Available on: <https://www.cfplist.com/nemla/User/Dashboard>. *NeMLA*.
- Shaverdi, T. (14 July 2018) *Increase in the number of criminal titles*, feminization of crimes, decrease in the age of onset of crime. *didarnews.ir*, (In Persian).
- Shiani, M., & Mohammadi, M. (2007). Sociological Analysis of Economic Sense of Anomie among Youth of Iran. *Social Welfare Quarterly*, 6 (25), 11-38, (In Persian).
- Sibitz, I. et al. (2011). The impact of the social network, stigma and empowerment on the quality of life in patients with schizophrenia. *European psychiatry*, 26(1), 28-33. doi:<https://doi.org/10.1016/j.eurpsy.2010.08.010>

- Smith, N. (2018). How Much Class Resentment Is There in America Available on: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018>
- The penetration rate of Internet 24 in Iran became more than 90%. (14 June 2019). www.isna.ir/news/98032410746. (In Persian).
- The statistics report of a newspaper from the persian language satellite, music and dance channels . (7 July 2014). www.ald.alef.ir/vdccc41qip2bq108.ala2.html. (In Persian).
- Turner, B.S. (2005). *Orientalism, postmodernism and globalism*. (Translated by Mohammadali Mohammadi). Tehran: Publication of Yadavaran, (In Persian).

